

Themareeks 21-22: Trajecten in het hoger onderwijs

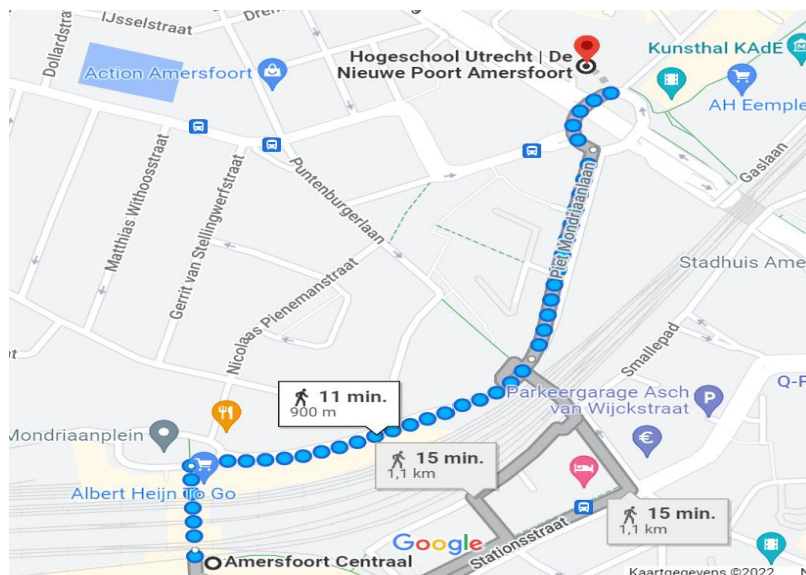
Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Studiedag 1 juni 2022

10.00 – 12.30: mbo-Ad

13.30 – 16.00: Ad-Bachelor

**Gebouw Hogeschool Utrecht
Amersfoort**

- Logistieke informatie
- Indeling van de studiedag
- Doelstelling
- Opzet ochtenddeel mbo-Ad
- Aspecten die aan de orde kunnen worden gesteld
- Opzet middagdeel Ad-Bachelor
- Aspecten betreffende dit traject

Annex:
Conclusies en kanttekeningen uit de notities over deze trajecten

Logistieke zaken

De studiedag wordt gehouden in het gebouw van de Hogeschool Utrecht, vestiging Amersfoort, De Nieuwe Poort 21.

Het gebouw is op loopafstand van station Amersfoort Centraal (zie het kaartje op de voorpagina).

In de buurt zijn diverse parkeergarages aanwezig.

In het geval van problemen: 06-10213508 (telefoon – app)

Indeling van de studiedag

09.30 – 10.00: Ontvangst en registratie met koffie en thee (ruimte wordt nader bekend gemaakt)

10.00 – 12.30: Bespreking van het traject mbo-4 naar de Ad

12.30 – 13.30 Lunch

13.00 – 13.30 Ontvangst en registratie deelnemers middagdeel

13.30 – 16.00 Bespreking van het traject Ad naar een Bachelor

We geven hieronder voor beide dagdelen een opzet van de behandeling van het traject, op hoofdlijnen. Dat wil zeggen dat als al gaandeweg blijkt dat bepaalde aspecten verder kunnen worden uitgediept of andere zaken tevens aandacht verdienen, er simpelweg aan te wordt toegegeven. Ook kan er worden bezien of er vaker in kleine groepjes uiteen is te gaan. Dus het is een kwestie van flexibel handelen, om zoveel mogelijk tegemoet te kunnen komen aan de wensen van de deelnemers bij het halen en brengen van informatie en goede voorbeelden.

Doelstelling

Het is van belang om helder te hebben wat de doelstellingen van deze studiedag zijn. Zoals uit de onderliggende notities blijkt en de aanbevelingen die zoal worden gedaan, is het goed om in de komende tijd samen, dus met mensen uit 'het werkveld', te komen tot het vaststellen van een aantal kaders voor deze trajecten. Daaruit vloeien dan mogelijke 'formats' voort d.w.z. raamwerken waarbinnen de betrokken instellingen en andere belanghebbende organisaties hun afspraken kunnen maken en vastleggen.

Het gaat dus niet om de verdere uitwerking van allerlei arrangementen op detailniveau. Daarvoor is de lokale en regionale situatie voor het mbo, hbo en werkveld vaak veel te specifiek. Maar dan kan een format met zaken waaraan men kan denken bij het invullen van allerlei aspecten, als een onafhankelijke handleiding worden gebruikt. Dus, we willen met elkaar gaan bezien waarvoor een dergelijk format behulpzaam kan en welke redenen er zijn om daarin een en ander vast te leggen.

Een specifiek voorbeeld van het belang hiervan is dat bij de invoering van de Ad in 2006 op een gegeven moment werd besloten dat een deel van de opleiding ook op een mbo-locatie kan worden verzorgd. Dat is dan eigenlijk vaak het eerste jaar ervan. Maar er moeten wel afspraken als hogeschool en ROC worden gemaakt, en dan vooral over allerlei zaken die vallen onder de verantwoordelijkheid van de hogeschool. Ook de rechtspositie van de docenten en ander personeel dat wordt ingezet, is een lastige aangezien daarvoor twee vormen voor de onderliggende contracten zijn te hanteren.

De overheid heeft toen een landelijk kader ontworpen, ook vastgelegd in een regeling. Maar na de verdere vastlegging van de Ad in de wet en het hebben van een eigen artikel voor de mbo-hbo-samenwerking, is die regeling weer komen te vervallen. Dat heeft toch wel geleid tot onduidelijkheid, zeker toen op aandringen van de Tweede Kamer tevens de mogelijkheid werd geschapen om vrijwel de gehele opleiding op een mbo-locatie te verzorgen. De voorwaarde is evenwel dat de kwaliteit van de Ad-opleiding er niet onder mag leiden. Een opmerkelijk standpunt maar het houdt wel in dat aan een samenwerkingsovereenkomst strenge eisen worden gesteld als de NVAO (en dus de overheid) een aanvraag voor deze constructie moet beoordelen. Kortom, een format dat ook door die partijen wordt omarmd, kan alleen maar heel handig zijn.

Overigens bestaan er nog steeds misverstanden over het begrip 'verzorgen', op een mbo-locatie door een ROC. Men denkt dat het ROC dan de vrijheid heeft om hierbij allerlei handelingen te verrichten, maar het is echter zo dat onder alle omstandigheden en voor alle onderdelen van de samenwerking de hogeschool eindverantwoordelijk is en daarop de regelingen moet afstemmen.

Opzet ochtenddeel mbo-Ad

10.00 – 10.05	Welkom en introductie
10.05 – 10.15	Voorstelronde deelnemers en korte toelichting op hun achtergrond
10.15 – 10.25	Inleiding met betrekking tot dit traject – stand van zaken rond bepaalde ontwikkelingen en mogelijkheden
10.25 – 11.05	Plenaire bespreking algemene aspecten van het traject – vragen en antwoorden
11.05 – 11.15	Pauze
11.15 – 11.50	Bespreking in groepjes van specifieke aspecten van het traject
11.50 – 12.20	Plenair vaststellen welke aspecten verdere uitwerking verdienen voor een format
12.20 – 12.30	Verdere afspraken – uitwerking – groepje instellen – sluiting

Aspecten die aan de orde kunnen worden gesteld (mbo-Ad)

Hieronder een lijst met aspecten van dit traject die aan de orde kunnen worden. Er zal een keuze worden gemaakt voor de plenaire behandeling en de bespreking in kleinere groepen.

1 Volgen van de overheidsplannen

Het is bij de koppeling van mbo-4 en Ad van belang dat er aan beide kanten sprake is van een helder beleid. Is dat het geval? Stemmen hogescholen en ROC's met elkaar af hoe dit traject kan worden vormgegeven en zo ja, op welke punten?

Betekent dit dat er een format nodig is voor de samenwerking waarbinnen dit besproken wordt en welke zaken komen dan aan de orde?

2 Ontwikkelingen rond belangstelling mbo'ers voor Ad

In de komende maanden zal ook weer blijken wat mbo'ers gaan doen, richting de arbeidsmarkt en het hbo. Daarbij zullen mogelijk de percentages voor de doorstromers naar de Ad gaan stijgen. Het is van belang om te weten waarom mbo'ers voor een Ad kiezen. Is dat vanwege de twee jaren voor het behalen van een hbo-diploma of juist ook de mogelijkheid om daarna in twee jaren een Bachelor te verwerven? Maar zo zijn er meer redenen, zonder meer.

Is het handig om een format te hebben voor het monitoren van de keuzes die mbo'ers maken en daarbij te bezien om welke redenen de keuze uitvalt voor een Ad? Kan hierop dan over en weer beleid worden gemaakt?

3 Focus vanuit mbo op Ad-aanbod – primaire route

Er wordt wel gedacht aan een situatie in 2025 dat 90% van de mbo'ers die naar het hbo willen gaan, voor de Ad kiezen, zeker als daarmee de route naar de Bachelor ook vier jaren omvat. Dat heeft te maken met het Ad-aanbod, de invulling van de aansluiting en zo zijn er meer zaken te bedenken die de mbo'ers ertoe kunnen brengen om de weg via de Ad te kiezen, naar de arbeidsmarkt dan wel de graad Bachelor.

Is het van belang om nu met elkaar na te gaan wat een dergelijk scenario betekent, voor zowel het mbo als het hbo, en ook voor het werkveld?

4 Formele afstudeerroute in mbo naar Ad

Als de samenwerking rond de Ad verder gestalte gaat krijgen, dus tussen mbo en hbo, zijn er verschillende opties om daarop in te spelen, los van het geven van een deel van de opleiding op een mbo-locatie. Het maken van een keuze van de ROC's om sterk in te zetten voor hun studenten op het doen van de Ad, al dan niet om daarna door te gaan voor de Bachelor, heeft dit allerlei consequenties voor de voorbereiding op het hbo.

Dan hebben we het over een aantal zaken zoals:

- Onderzoeken of er een route binnen mbo-4 kan en mag worden ontwikkeld als deze specifiek is bedoeld voor de Ad
- Inzetten van keuzedelen
- Gebruiken van activiteiten als de studiekeuzecheck
- Samenwerken bij voorlichting, communicatie en materiaal voor studenten en ouders
- Samenwerking tussen docenten, keuzebegeleiders en andere betrokkenen
- Overleg tussen managers vanuit het mbo en hbo

- Vastleggen van afspraken in de OER van de Ad-opleiding, mede in samenwerking met bacheloropleidingen die zich hieraan committeren.

Kan een landelijke regeling hiervoor handig zijn? Is er een format te ontwikkelen waarin deze zaken worden vastgelegd, landelijk en regionaal? Is er een opzet te maken voor een samenwerkingsovereenkomst tussen een hogeschool en een ROC, met de optie dat meerdere instellingen zich hieraan committeren?

5 Samenwerken met PAC's en verzorgen deel van de Ad op een mbo-locatie

Het hebben van PAC's (zoals de AAd in Roosendaal en de RAc in Rotterdam en in andere plaatsen) houdt in dat het Ad-aanbod meer en meer regionaal kan worden gekoppeld aan hetgeen vanuit het mbo worden aangeboden, om naar het hbo te kunnen doorstromen.

Binnen de huidige wetgeving zou kunnen worden gezien of het mogelijk is om – zonder te komen tot eigenstandige instellingen voor de Ad – voor een aparte status voor deze PACs. Daarvoor zijn dan binnen het hoger onderwijs met eigen regelingen voor de PAC's te ontwerpen.

Omdat er dan een eenduidig beleid kan worden gevoerd met betrekking tot de samenwerking met het mbo en dus de ROC's, is het voorstelbaar dat de PAC's de kans hebben om afspraken te maken met de mbo-locaties over het aanbieden van een deel van een Ad-opleiding bij een ROC.

Wat zijn de mogelijkheden om bovenstaande zaken in gang te zetten en de status van PAC's te kunnen verbeteren? Is er een format op te stellen voor de samenwerking van PAC's met ROC's, over gemeenschappelijke ontwikkelingen en het vormgeven van leerlijnen? Is dit een goede basis voor het zorgen van trajecten waarbij het eerste deel op een mbo-locatie is aan te bieden? Wat zijn de kansen hierbij om samen te werken met het regionale werkveld? Betekent dit eveneens dat er een kader moet zijn voor de samenwerking tussen bekostigde en private aanbieders?

6 Een aantal specifieke aandachtspunten

Afhankelijk van bespreking rond bovenstaande zaken, kan worden gezien of er voor de volgende zaken ook formats en kaders zijn te bedenken, als er behoefte is om daarin allerlei afspraken vast te leggen.

6.1 Alumni-tracking mbo

Zeker in deze tijd is het verstandig om als mbo en hbo gezamenlijk te gaan werken aan 'alumni-tracking' van mbo'ers d.w.z. met elkaar na te gaan wat mbo'ers gaan doen als ze met hun diploma gaan werken.

6.2 Higher Apprenticeship Associate degree

Het gaat hierbij om een mogelijk nieuwe hbo-variant, lijkend op de BBL-route, dus naar voltijd, deeltijd en duaal. Een Higher Apprenticeship Ad (HA-Ad) betekent dat het werkveld de functies benoemt en duidelijk aangeeft welke competenties en leeruitkomsten in een tweejarige programma parallel aan de werkzaamheden moeten worden opgenomen. De hogeschool stelt dit programma op en laat de accreditatieorganisatie beoordelen of alles aan de formele eisen voldoet. Een dergelijke aanpak past zonder meer bij de mbo'ers die de BBL-route volgen en bij degenen die eigenlijk gewoon willen gaan werken, maar toch ook wel een hbo-diploma willen verwerven.

6.3 Voorwaardelijke doorstroom

Er zal in de komende maanden een inventarisatie kunnen plaatsvinden van de formats die in de regio's zijn ontwikkeld voor de voorwaardelijke doorstroom van het mbo naar een Ad. Op basis daarvan kan wellicht een voorstel worden opgesteld voor een aanpak waarbij ook in een normale situatie een mbo'er toch alvast met een Ad mag starten. Een wettelijke regeling zal hieraan worden gekoppeld. Daarbij kan mogelijk een vergelijking worden gemaakt met de mogelijkheid om Ad'ers ook alvast met een resterend programma binnen een bacheloropleiding te laten beginnen.

6.4 Afstudeerrichtingen - in de Ad-opleiding

Het kan zo zijn dat door aanpassingen in de werkzaamheden binnen functies op niveau 4 van het mbo bepaalde mbo-kwalificaties in meer of mindere mate moeten worden aangepast, in het kerndeel of mogelijk via allerlei keuzedelen. Dat zal invloed hebben op de doorstroom naar een Ad en de wijze waarop de aansluiting kan worden ingevuld. Betekent dit dat binnen de Ad ook specifieke voorzettingen zijn in te bedden.

Opzet middagdeel Ad-Bachelor

13.30 – 13.35	Welkom en introductie
13.35 – 13.40	Voorstelronde deelnemers en korte toelichting op hun achtergrond
13.40 – 14.05	Inleiding met betrekking tot dit traject – stand van zaken rond bepaalde ontwikkelingen en mogelijkheden – toelichting op afspraken die landelijk zijn gemaakt – samenvatting van een recente publicatie hierover (verschijnt tweede helft van mei)
14.05 – 14.35	Plenaire bespreking algemene aspecten van het traject – vragen en antwoorden
14.35 – 14.45	Pauze
14.45 – 15.30	Bespreking in groepjes van specifieke aspecten van het traject
15.30 – 15.50	Plenair vaststellen welke aspecten verdere uitwerking verdienen voor een format
15.50 – 16.00	Verdere afspraken – uitwerking – groepje instellen – sluiting

Aspecten die aan de orde kunnen worden gesteld (Ad-Bachelor)

Hieronder een lijst met aspecten van dit traject die aan de orde kunnen worden. Er zal een keuze worden gemaakt voor de plenaire behandeling en de bespreking in kleinere groepen.

In de tweede helft van mei verschijnt een aparte nieuwsbrief over de doorstroom van de Ad naar de bacheloropleiding. Daarin worden ingegaan op allerlei formele, wettelijke en andere zaken die te maken hebben met dit traject. Het zijn allemaal aspecten die vragen om nadere beschouwingen en mogelijk om aanpassingen binnen het stelsel, samen met wet- en regelgeving. Dat is absoluut nodig omdat na de invoering van de Ad in 2006, met de verzelfstandiging ervan in de wet in 2018, er helemaal niet gekeken naar de consequenties ervan voor het stelsel, de studentenstromen, de overgangen en de mogelijkheden om te stapelen dan wel te zorgen voor een 'verbreding'.

Die nieuwsbrief is dus een document om ook van tevoren door te nemen. Op deze studiedag zullen diverse zaken verder kunnen worden aangescherpt.

1 Algemeen

In de WHW staat de doorstroom van de Ad'er naar een bacheloropleiding vermeld. Maar is het eigenlijk niet zo dat de Ad'er de kans moet krijgen om de graad Bachelor te verwerven. Die laatste benadering is duidelijk anders, met allerlei consequenties.

Is het nodig om het traject Ad-Bachelor anders in de wet op te nemen, met bepaalde randvoorwaarden en opties voor de betrokken instellingen? Is het in het verlengde ervan dat de regelingen die sinds de invoering van de Ad rond financiering, bekostiging, switchen en andere 'dynamiek' binnen het stelsel, door de overheid onder de loep worden genomen, met aanpassingen die dan nodig zijn?

2 Beleid rond het traject, gelet op studentenstromen

Met de invoering van de Ad gaan er andere studentenstromen ontstaan.

Een paar voorbeelden:

Als mbo'ers massaal kiezen voor Ad-opleidingen, wordt de bacheloropleiding vooral een product voor havisten, en deze kan daarop worden aangepast. Maar hoe zit het dan met de doorstroom van de Ad naar de Bachelor?

Ook zullen Ad'ers aan het werk gaan en mogelijk een aantal jaren later terugkeren.

Maar er zullen ook Ad'ers komen die aan de slag willen met na de voltijdse Ad een duale (of deeltijdse) aanvulling om de Bachelorgraad te behalen.

Daarnaast zullen veel deeltijdse afdelingen kiezen voor een model van 2+2, en mogelijk met een opdeling in grote eenheden.

Het groeiende aantal PAC's (bundeling van Ad-opleidingen) betekent ook dat er behoefte kan gaan ontstaan aan het aanbieden van aanvullende bachelorprogramma's op de eigen locatie, en dus niet meer met een verhuizing naar een andere lesplaats.

Ook het sneller kunnen neerzetten van Ad's waarbij niet elke hogeschool in de buurt een passend antwoord heeft als het gaat om het aanvullend programma, betekent wellicht – samen met het moeten scheppen van 'massa' - dat de hogescholen moeten bezien 'wie wat doet'.

Is er sprake van een duidelijk beleid ten aanzien van de studentenstromen, landelijk en regionaal en dus ook per hogeschool? Werken hogescholen in een regio samen?

3 Afstemming Ad- en bacheloropleidingen

In de wetgeving wordt alleen gesproken over het opnemen van de mogelijkheden voor de doorstroom naar een aanvullend programma in de OER van de Ad-opleiding. Maar de vraag is waar het dan om draait en hoe die opties tot stand komen, gelet op de waaier aan voortzettingen.

Het gaat tevens om de betrokkenheid van de examencommissies. Maar ook op de afspraken die gelden voor het in stand houden van de toezeggingen, al geldend voor instromende Ad-studenten en het vormgeven van de doorlopende leerlijnen binnen dit traject.

Het houdt ook in dat er moet worden bezien in hoeverre het aanvullende bachelorprogramma kan worden gezien als 'maatwerk' en waar de verantwoordelijkheden liggen met betrekking tot de schakel die mogelijk nodig is om de Ad en dat programma aan elkaar te koppelen.

Uiteraard is het van belang om als management van een Ad-opleiding een netwerk op te bouwen binnen maar ook buiten de eigen hogeschool met het management van bacheloropleidingen, om te komen tot arrangementen. Het zou jammer zijn als bacheloropleidingen zich beperken tot het zien van de doorstroom van Ad'ers als een scenario waarbij deze studenten zich maar gewoon moeten aanmelden en inschrijven.

Het beleid van zowel de Ad- als de bacheloropleidingen moet mede worden gezien in het licht van de kwaliteitsborging. Het studiesucces van Ad'ers betekent dat er periodiek moet worden overlegd met de aanleverende Ad-opleidingen, ook al omdat de NVAO hierover een mening zal hebben.

Is het noodzakelijk om rond het traject Ad-Bachelor een format op te stellen waarin de verantwoordelijkheden voor de beide partijen verder worden uitgewerkt? Dat betekent het bezien wat er moet gebeuren voor de kortere termijn (Ad'ers die gaan doorstromen) en de langere termijn (nieuwe studenten, na werken verder gaan, enz.). Moet dan ook meespelen hoe de NVAO kijkt naar het traject, op basis van de geldende criteria?

4 Verwantschap en afspraken

Er wordt in het kader van de koppeling binnen het traject vooral gekeken naar de verwantschap tussen de afleverende Ad-opleiding en het ontvangende aanvullende programma. De overheid geeft in de eigen communicatie op de websites aan dat na de Ad een verwante voorzetting in twee jaren mogelijk is.

Maar de vraag is dus wie bepaalt of er sprake is van verwantschap en of er kan worden gegarandeerd dat die door de jaren heen in stand blijft.

Kan het CvB van een hogeschool besluiten dat binnen een hbo-sector of een deel daarvan de ontvangende bacheloropleidingen maar 'gewoon' moeten zorgdragen voor een aanvullend programma van twee jaren, zonder de afleverende Ad-opleiding onder druk te zetten om te voldoen aan allerlei 'voorbereidende eisen'?

Is het logisch, gezien de huidige stand van zaken rond dit traject, dat er een landelijk format komt met betrekking tot het vaststellen van een definitie voor 'verwantschap' en vervolgens met elkaar af te spreken dat Ad'ers die op basis daarvan een 'verwant traject' beogen, een leerweg van vier jaren kunnen volgen?

5 Rol van PAC's op het traject

Er komen steeds meer eigen vestigingen voor het aanbieden van Ad-opleidingen, gebundeld onder een eigen management, met een eigen beleid. Daarmee zal ook moeten worden gekeken naar de status ervan, binnen de huidige indeling voor de aanbieders. Is het mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een dergelijke PAC meer faciliteiten te bieden als het gaat om de aansluiting op het mbo, de samenwerking met het werkveld en het vormgeven van een aanvullend programma? Maar ook door een nieuwe variant te gebruiken, wat een Higher Apprenticeship wordt genoemd, gelijkend op de BBL-route in het mbo. Dat zou ook betekenen dat er een eigen beleid kan zijn voor het vervolg na het behalen van de Ad.

Is er een eigen regeling mogelijk voor PAC's en zo ja, wat betekent dit voor het traject Ad-Bachelor?

6 Een aantal andere zaken

Hierbij een aantal aspecten van het traject die tevens kunnen worden ingebracht.

6.1

Na de Ad gaan werken en hoe lang gelden dan de toezeggingen voor de doorstroom?

6.2

Er zullen voltijdse Ad'ers zijn die graag naar een deeltijds aanvullend programma willen doorstromen.

Is daarvoor een format te bedenken?

6.3

Er zullen Ad'ers zijn die op een paar zaken na de opleiding nog niet hebben afgerond. Zij zouden alvast kunnen beginnen aan het aanvullend programma. De vraag is of daarvoor, op basis van de ervaringen die met de voorlopige toelating zijn opgedaan, een format is te ontwikkelen, met afspraken rond de randvoorwaarden?

6.4

In de komende jaren zullen er nieuwe opleidingen worden ontwikkeld. Betekent dit dat er dan Ad- en bacheloropleidingen in gezamenlijk overleg kunnen worden bedacht?

6.5

Er wordt veel aandacht besteed aan de communicatie in de richting van a.s. studenten, ouders en dekanen. Maar eigenlijk zijn dan de Ad- en bacheloropleidingen elkaar concurrent. Is het nodig om afspraken te maken over het communiceren van het traject Ad-Bachelor, op basis van allerlei voordelen?

6.6

De aanmeldingsprocedure is zo dat het niet gaat om iemand die zich voor de eerste keer bij een hbo-opleiding inschrijft. Dat betekent dat de datum van 1 mei niet heilig is en de daarbij behorende procedures niet worden toegepast. Maar het is wel handig om als ontvangende bacheloropleiding te weten hoeveel Ad'ers men kan verwachten.

Annex

We geven hieronder de twee 'samenvattingen' uit de notities die voor de betreffende trajecten zijn verschenen. Hieruit hebben we geput voor de studiedag.

MBO-Ad - Een rijtje met mee te nemen aandachtspunten – en acties

1. Volgen van de overheidsplannen

Het is van belang om de plannen van OCW te volgen d.w.z. dat het nodig is voor het uitbrengen van zo relevant mogelijke adviezen, voortdurend te analyseren wat de overheid met de doorstroom mbo-hbo en specifiek mbo-Ad wil gaan doen¹. Zie ook het laatste punt.

2. Nagaan ontwikkelingen rond belangstelling mbo'ers voor Ad

In de komende maanden zal ook weer blijken wat mbo'ers gaan doen, richting de arbeidsmarkt en het hbo – en dan is te bezien of men relatief meer kiest voor de Ad. Er zal later dit jaar een vragenlijst worden uitgezet onder degenen die in het Leido-bestand zitten, om te vragen wat men hiervan merkt. Daarbij zal ook meespelen of mbo'ers weer onder bepaalde voorwaarden alvast met het hbo mogen beginnen.

3. Communicatie-pakket voor mbo'ers

Dit jaar zal een (digitaal) pakketje verschijnen, bestemd voor mbo'ers, om te kunnen verspreid onder degenen die in het laatste jaar zitten. Daarin zal het lijstje met interessante aspecten van de keuze voor een Ad worden opgenomen, met een aantal praktische aanwijzingen.

4. Formele afstudeerroute in mbo naar Ad

Er kan een voorstel worden ontwikkeld voor het wettelijk gaan toestaan van een leerroute mbo-Ad, met de vormgeving in het mbo. Daarbij wordt dan de voorwaarde om drievoudige kwalificaties te hanteren in het mbo losgelaten. De kaders hiervoor zullen zodanig zijn dat de doorstroom naar de Ad nadrukkelijk op een soepele wijze wordt vormgegeven maar dat studenten zich ook aan die kaders moeten houden om er optimaal gebruik van te kunnen maken.

5. Koppelen Ad aan mbo-4 formeel meer mogelijk maken en samenwerkingsovereenkomst

Als de Ad nadrukkelijk wordt gezien als een hbo-traject waarbij is in te spelen op de aanpak, vormgeving en inhoudelijke afstemming op het werkveld, dient binnen het hbo een beleid te worden gehanteerd om als hogescholen hierover afspraken te maken met mbo-instellingen. De verantwoordelijkheid die een hogeschool heeft voor het verzorgen van een Ad-opleiding, kan vervolgens worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst met elke betrokken mbo-instelling. Hiervoor zal een format worden ontwikkeld, mogelijk ondersteund door een wettelijke regeling.

6. Keuzedelen inzetten

De meeste keuzedelen zijn gericht op doorstroom naar de arbeidsmarkt. Maar een aantal ervan is gericht op de doorstroom naar het hbo, algemeen of specifiek. Er zal dus kunnen worden onderzocht onder welke condities een of meer keuzedelen zijn in te voeren met het oog op het gaan doen van de Ad.

Tevens kan in meer formele zin worden bekeken of een bepaald keuzedeel kan worden gezien als een wettelijk vast te leggen 'nadere vooropleidingseis'. Dat kan tevens inhouden dat het niet doen ervan wordt gezien als het hebben van een deficiëntie. Deze kan worden weggewerkt in de periode voor de start met de Ad-opleiding dan wel in de eerste maand ervan.

Eveneens kan worden bezien of allerlei zaken zoals de studiekeuzecheck, activiteiten binnen de studie- en beroepskeuzegeleiding en een mogelijk voorwaardelijke start in het keuzedeel zijn op te nemen, om te voorkomen dat mbo'ers dubbele activiteiten in hun planning moeten gaan opnemen.

7. Samenwerken met PAC's en eigen kaders voor die instellingen

Het hebben van PAC's houdt in dat het Ad-aanbod meer en meer regionaal kan worden gekoppeld aan hetgeen vanuit het mbo bestaat om naar het hbo te kunnen doorstromen. Uiteraard zijn het de mbo-instellingen met het SBB die hun eigen kwalificaties op niveau 4 kunnen vast-

---

¹ Er zal worden geëxperimenteerd met specifieke nadere vooropleidingseisen voor toelating tot de pabo, om meer studenten te kunnen interesseren voor het onderwijs. Maar de hbo-sector onderwijs kent ook Ad-opleidingen o.a. om te worden opgeleid tot 'onderwijsondersteuner'. Deze studenten moeten ook door kunnen stromen naar een bacheloropleiding. Hoe en wat, dat zal ook moeten worden bezien.

stellen, binnen de kaders die daarvoor wettelijk gelden – mede gelet op de relevantie voor de arbeidsmarkt. Het Ad-aanbod kan daarop mede zijn afgestemd.

Omdat de spreiding van PAC's interessant is voor het opscholen van mbo'ers en dus ook werkkenden, zal nader moeten bezien of binnen de huidige wetgeving – zonder te komen tot eigenstandige instellingen voor de Ad – voor het hoger onderwijs eigen regelingen voor de PAC's zijn te ontwerpen.

Daarbij is wel van belang om met elkaar vast te stellen wat een PAC een eigen karakter geeft, dus welke criteria het rechtvaardigen om eigen regelingen te hebben. In de komende maanden zal hieraan worden gewerkt, met een globale notitie.

8. Overleggen over regionale samenwerking

In de wet wordt een artikel gewijd aan het kunnen verzorgen door een hogeschool van een deel van een Ad-opleiding op een mbo-locatie. Het lijkt erop dat dit artikel aan een duidelijke revisie dient te worden onderworpen, gelet op andere mogelijkheden en het dus niet (meer) gebruikmaken van het artikel. Dat betekent dat in de komende periode het mbo en hbo bij elkaar moet gaan zitten om te bezien wat dan wel allerlei kansen biedt.

Daarbij valt te denken aan het inzetten van PAC's, samenwerking met het werkveld, het verzorgen van Ad-eenheden op een mbo-locatie, maar ook naar het kunnen vormgeven van deeltijdse en duale opleidingen zonder het hebben van een formele hbo-vestigingsplaats.

9. Alumni-tracking mbo

Zeker in deze tijd is het verstandig om als mbo en hbo gezamenlijk te gaan werken aan 'alumni-tracking' van mbo'ers d.w.z. met elkaar na te gaan wat mbo'ers gaan doen als ze met hun diploma gaan werken. Daarbij zal moeten worden nagegaan of ze scholing volgen en zo ja, in welke vorm, voor welke zaken en met welk doel. Deze ex-studenten kunnen bijvoorbeeld na twee of drie jaren worden uitgenodigd voor een gesprek, om te bezien of het gaan doen van een Ad een optie is. Daarbij kan worden bezien in hoeverre bepaalde werkervaringen en certificaten kunnen worden ingezet voor een maatwerktraject richting de Ad. Ook kan worden bezien of een dergelijke start ook een paar jaren zinvol is.

10. Samenwerking privaat en bekostigd

Na het mbo kunnen mbo'ers binnen of naast hun werk allerlei vormen van scholing volgen op basis van het private aanbod. Het zal daarom nodig zijn, zeker als bepaalde private aanbieders gekoppeld zijn aan bekostigde hogescholen, om na te gaan op welke wijze een mbo'er na het behalen van een diploma een Ad-diploma behalen.

Daarnaast zal ook moeten worden onderzocht wat de samenwerking tussen private hogescholen en bekostigde mbo-instelling betekent voor de kaders die gelden voor het aanbieden van een Ad en waar dan ook de speelruimte zit.

11. Higher Apprenticeship Associate degree

Een vormgeving (variant) die we in ons land nog niet kennen, maar wel bestaat in andere landen of daar recentelijk is ingevoerd, is dat een Ad-opleiding wordt gekoppeld aan een groep van functies binnen een sector van het werkveld, en dat de studenten in de eerste plaats werknemers zijn. De huidige varianten voltijd, deeltijd en duaal betekenen in de formele zin dat iemand die een opleiding volgt, als student wordt gezien. De werkzaamheden worden gezien als 'praktijk' dan wel 'beroepscomponent', waarbij de eventuele overeenkomst met een werkgever voor 100% onder de verantwoordelijkheid valt van de hogeschool.

Een Higher Apprenticeship Ad (HA-Ad) betekent dat het werkveld de functies benoemt en duidelijk aangeeft welke competenties en leeruitkomsten in een tweejarige programma parallel aan de werkzaamheden moeten worden opgenomen. De hogeschool stelt dit programma op en laat de accreditatieorganisatie beoordelen of alles aan de formele eisen voldoet.

Later dit jaar zal hiervoor een notitie worden opgesteld, om te bezien of een HA-Ad ook voor mbo'ers een geschikte optie is, zeker degenen die een bbl-opleiding volgen.

12. Werkveld en functiehuizen

Samen kunnen het mbo en hbo (Ad-aanbieders) gaan bezien hoe in de regionale setting in arbeidsmarktsectoren die ze samen bedienen, sprake is van het hebben van zgn. functiehuizen. Daarin zit dan ook niveau 5, nu of in de komende jaren. Ook kan worden nagegaan op welke wijze afgestudeerden van een bacheloropleiding in eenzelfde sector wordt 'opgenomen' in de regionale arbeidsmarkt. Hierbij kunnen o.a. SBB, ROA en CBS worden betrokken, met het UWV voor allerlei soorten onderzoek en voorspellingen.

13. Financiering van mbo-Ad

De sectoren mbo en hbo kennen hun eigen systematiek als het gaat om de bekostiging van opleidingen en hetgeen daarvoor verder nodig is. Voor het verzorgen van een deel van de Ad-opleiding op een mbo-locatie is het toegestaan dat de hogeschool een bepaald bedrag overmaakt aan de betreffende mbo-instelling (inhuren docenten, gebruik ruimtes, ICT-inzet en andere zaken).

Het is daarom naar onze mening nodig om een format op te stellen voor het betalen van de samenwerking tussen hogescholen en mbo-instellingen als ze op basis van een formele overeenkomst vastleggen waaraan de mbo-instelling op verzoek van de hogeschool kosten voor maakt. Een dergelijk format is op te stellen in samenspraak met juridische en financiële experts.

14. Doorlopende begeleiding en voorlichting

Er wordt al hard gewerkt aan het opzetten van landelijke en regionale platforms voor het vormgeven van studiebegeleiding en het ondersteunen van studenten bij het maken van allerlei keuzes, in het mbo en hbo. Er zijn voor het traject mbo4-Ad zonder meer een aantal 'piketpalen' te bepalen, zijnde momenten waarop een bepaalde keuze cruciaal voor het vervolg is.

We willen deze 'piketpalen' gaan identificeren, beschrijven en beoordelen op de mogelijkheden die de betrokken instellingen hebben om samen te werken bij het vormgeven van het doorlopende traject en de keuzes.

15. Voorwaardelijke doorstroom

Als gevolg van de pandemie is de afgelopen twee jaren gekozen voor de optie om mbo'ers alvast aan het hbo te laten beginnen als niet alle onderdelen van mbo-4 zijn afgerond. Dat heeft na het opdoen van ervaringen geleid tot regionale formats om te kunnen vaststellen wat rechtvaardig is – dus wie in aanmerking kan komen en op basis van welke criteria de kansen op studiesucces zijn in te schatten. Daarbij is ook meegenomen de vrijheid die hogescholen hebben om mbo'ers die na een half jaar hbo nog niet het mbo-examen hebben afgerond, een extra kans te geven.

Er zal in de komende maanden een inventarisatie kunnen plaatsvinden van de formats die in de regio's zijn ontwikkeld. Op basis daarvan kan wellicht een voorstel worden opgesteld voor een aanpak waarbij ook in een normale situatie een mbo'er toch alvast met een Ad mag starten. Een wettelijke regeling zal hieraan worden gekoppeld. Daarbij kan mogelijk een vergelijking worden gemaakt met de mogelijkheid om Ad'ers ook alvast met een resterend programma binnen een bacheloropleiding te laten beginnen.

16. Onderbouwen nieuwe aanvragen, regionaal

Het kan op basis van de regionale arbeidsmarktsituatie en de vraag naar werknemers op de niveaus 4 en 5 – ook voor nieuwe functies die 'zichtbaar' worden – handig zijn om als hbo samen te werken met het mbo bij het aanvragen van nieuwe opleidingen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de kennis bij mbo-instellingen over de vraag naar hoger opgeleiden, maar ook SBB kan hieraan een bijdrage leveren.

Er zal moeten worden gezien op welke wijze de betrokkenheid van het mbo bij het bepalen van de doelmatigheid van nieuwe aanvragen door hogescholen kan worden opgenomen in het in te dienen dossier.

17. Afstudeerrichtingen in de Ad-opleiding

Het kan zo zijn dat door aanpassingen in de werkzaamheden binnen functies op niveau 4 van het mbo bepaalde mbo-kwalificaties in meer of mindere mate moeten worden aangepast, in het kerndeel of mogelijk via allerlei keuzedelen. Dat zal invloed hebben op de doorstroom naar een Ad en de wijze waarop de aansluiting kan worden ingevuld. Hierop kan worden ingespeeld binnen de Ad-opleiding door te bezien of er een nieuwe leerlijn kan worden ontworpen die op die mbo-aanpassingen voortbouwt.

Er zal in de komende tijd een voorstel kunnen worden ontwikkeld met betrekking tot de wijze waarop met deze situatie zal worden omgegaan.

Ad-Bachelor – kanttekeningen en aanbevelingen

1. Het lijkt erop dat door alle actuele ontwikkelingen, in het onderwijs zelf maar ook op de arbeidsmarkt, mbo'ers in hoog tempo zullen gaan kiezen voor een vervolg in het hbo met een Ad.

2. Hogescholen hebben kennelijk een zekere voorkeur voor een aanpak om deeltijdse Ad's in te bedden in een structuur waarbij iedereen die opteert voor een Bachelor, eerst de Ad doet. Vervolgens is er een tweejarig vervolg. Maar hoe die 'te borgen' is een punt van aandacht.
3. Als er voldoende Ad'ers instromen in een bacheloropleiding kunnen zij als groep een eigen afstudeerrichting binnen de Bachelor gaan volgen. De vraag is of dit ook een standaardaanpak gaat worden.
4. Een vraag is of we in Nederland kunnen overgaan tot het verzelfstandigen van de PAC's (de regionale vestigingen waar de Ad's zijn ondergebracht), als een soort Community Colleges, dus met een eigen status. Ze zouden derhalve ook op die plaats de resterende bachelorprogramma's voor hun rekening kunnen nemen.
5. Er zijn mogelijkheden om na een Ad door te gaan met een Bachelor, maar dan in een andere variant. Eerst voltijd en dan deeltijd. Of voltijd en dan duaal. Maar ook doorgaan binnen dezelfde variant kan inhouden dat er een effectieve 'brug' dient te worden geslagen om het gehele traject vier jaar te laten zijn. De vraag is dan wie hiervoor verantwoordelijk is, op langere termijn. De verplichtingen over en weer zijn niet altijd helder.
6. Het is goed om te kijken naar hoe de arbeidsmarkt eruit ziet voor degenen die verschillende routes volgen om de bachelorgraad te behalen, zeker als Ad'ers eerst gaan werken en dan opteren voor de Bachelor.
7. Het terugkeren in grote groepen Ad'ers na een aantal jaren naar bekostigde hogescholen kan van invloed zijn op de aantallen studenten en dus de bekostiging door de overheid (meer en minder studenten van jaar tot jaar).
8. Het lijkt erop dat de wettelijke regelingen voor de route Ad-Bachelor zeer minimaal zijn. Het is wel helder dat er een landelijk kader moet kunnen worden ontwikkeld, zeker ook als het gaat om het 'levenlang ontwikkelen'.
9. Als er veel reclame wordt gemaakt voor de route Ad-B en op basis daarvan a.s. studenten daarvoor kiezen, is de vraag welke rechten zij mogen ontleen aan de communicatie in jaar X over de doorstroomopties in jaar X+2.
10. Ad'ers kunnen kiezen voor een vervolg in een niet-verwante bacheloropleiding. Wat betekent dit voor zaken als bekostiging, studiefinanciering, diplomatermijn en andere meer formele arrangementen, is een terechte vraag.
11. Ad-studenten kunnen vertraging oplopen, zodanig dat ze in het derde jaar van de studie nog maar een paar eenheden behoeven te doen. Onder welke voorwaarden zou de betrokkene alvast met het resterende programma binnen de bacheloropleiding kunnen beginnen?
12. Iemand die drie jaren over de Ad doet, levert evenzovele jaren aan bekostiging op. Maar als deze persoon naar een bacheloropleiding gaat, is er eigenlijk niet meer voldoende budget over voor de ontvangende partij. Hoe gaan we dat oplossen?
13. De Ad kent geen diplomabonus. Is dat een probleem?
14. De Ad is vastgelegd in de WHW met een ondergrens is 120 studiepunten. Het lijkt erop dat elke hogeschool zich houdt aan die ondergrens, omdat je daarmee exact twee jaren kunt vullen. Het is niet duidelijk wat een Ad van bijvoorbeeld 150 studiepunten, dus met een duur van 2,5 jaren, zou betekenen voor de doorloop naar de Bachelor.
15. Ons stelsel is gebouwd op het kunnen doorstromen naar een hoger niveau, ook scheef. Echter, hoe scheef is nog aanvaardbaar, om op die wijze zorgen voor een studeerbaar geheel? Tevens is het zo dat zaken als de bekostiging uitgaan van vier jaar in totaal.
16. Er staat niets in de wet over de plichten van de ontvangende partij, het opnemen van studenten van een andere hogeschool, het omgaan met toelatingseisen, de vormgeving van een scheve doorstroom...
17. Er dient te worden onderzocht wat onder verwantschap moet en kan worden verstaan en wat de mate waarin dit het geval is inhoudt voor hogescholen om de aansluitende route in stand te kunnen houden.
18. Het ligt voor de hand om ook nog eens bij de NVAO na te gaan welke criteria hierbij worden gehanteerd, en op welke zaken de aanvrager kan worden 'afgerekend'.
19. Men kijkt nog steeds heel verwonderd naar het feit dat de Ad geen propedeuse kent d.w.z. dat studenten die de Bachelor doen, wel een propedeusegetuigschrift krijgen met alle rechten van dien en bij de Ad niet. Er is uiteraard wel sprake van een eerste jaar met 60 studiepunten.

Ad'ers kunnen een hogeschoolverklaring krijgen als ze deze eerste 60 punten hebben behaald, maar daaraan zijn formeel geen voorrechten verbonden.

20. Er is behoorlijk veel speelruimte voor het inbedden van afstudeerrichtingen binnen een bacheloropleiding. Deze leiden allemaal tot dezelfde erkende graad, zonder dat ze bij een accreditatie allemaal zelfstandig worden beoordeeld op de relevantie. De NVAO gaat uit van een kernprogramma van 70% en de rest is vrij te besteden – als men maar binnen het beroepsprofiel blijft en zich richt op functies die ook bij de doelmatigheid zijn genoemd, vaak vrij algemeen neergezet.
21. Als de NVAO langskomt voor de herbeoordeling van een bacheloropleiding, zal er zonder meer worden gevraagd wat de instromende Ad'ers moeten doen, hoe en met welke vormgeving. Er kan dus op die wijze hierover rekenschap worden afgelegd.
22. Hoe groot is dus de speelruimte binnen een bacheloropleiding om ook bepaalde verschillen te kunnen rechtvaardigen? Daarbij zijn uiteraard landelijke richtlijnen vastgesteld voor het eindniveau van de Bachelor, binnen een landelijk opleidingsoverleg, maar daarbij kan nog steeds elke hogeschool zelf bepalen hoe aan de eisen wordt voldaan.
23. Het is nog niet echt onderzocht maar de Ad kan in de komende jaren steeds interessanter worden in keuzeprocessen waarbij de ouders nadrukkelijk betrokken worden. Decanen en begeleiders kunnen in voorkomend geval wijze op de route Ad-B-M, met als voordeel dat er meerdere waardevolle uitstapmomenten zijn.
24. Het is nodig dat de afleverende Ad-opleiding en de ontvangende bacheloropleiding elk jaar met elkaar om tafel gaan om de opties door te nemen, te bezien op aanpassingen en hoe en waar aan welke kant de scenario's worden ingericht.
25. Wil het werkveld niet merken dat iemand de Bachelor behaalt via de Ad? Is het zo dat dat werkgevers dit van belang vinden? Is het werkveld niet bereid om iemand die een Ad doet en dan een wat afwijkend resterend programma volgt maar wel binnen het beroepsprofiel blijft, en daarmee in allerlei functies aan de slag kan gaan, niet als volwaardig te zien? Is dit te vergelijken met Ad'ers die aan de slag gaan en certificaten op 6 doen – dus is dat geen volwaardige optie? Is het een kwestie van gewinning binnen het werkveld?